

tujournalismi rakentaa sinä populaarijournalismi hajottaa.

On kuitenkin oma kysymyksen-
sä, mitä populaari- ja laatujourna-
lismien havaitut erot oikeastaan
merkitsevät casen perustana ole-
van valtaproblematiikan kannalta.
Kunelius päätyy – terveellistä kyllä
– hiukan epäilevälle kannalle sen
suhteen, mitä relationaalisen val-
tateorian nimiin vannoneet ovat
esittäneet populaarijournalismien
lukijoilleen tarjoamasta valta- ja
vastarintapotentiaalista. Menisin
itse vielä pitemmälle ja tulkitaisin
hänen tulojaan siihen suuntaan,
että niiden mukaan populaarijour-
nalismi palvelee lähinnä voimatto-
mien ja vallattomien kokeman
turhautumisen purkautumistienä
heitä sinänsä ensinkään voimista-
matta. Epäilen myös Kuneliuksen
kantaa, että populaarijournalis-
min lukeminen vaatisi tai ennakoisi
erityisen aktiivista lukijaa (s.
358). Päinvastoin voisi väittää,
että koska laatujournalismi on sis-
ällöllisesti vaativampaa kuin po-
pulaarijournalismi, sen lukemi-
seen on paneuduttava pakostakin
aktiivisemmalla otteella kuin mitä
iltapäivälehdien läpiseläminen
ollutuopin ääressä edustaa.

Itse asiassa käsillä olevassa osa-
tutkimuksessa Kuneliuksen teksti-
keskeinen ote aikaa törmätä rajoi-
hinsa. Tekstintutkimuksen pohjal-
ta voidaan toki päätellä, että po-
pulaarijournalismi on karnevalisti-
sesti hajottavampaa kuin rypyyot-
sainen laatujournalismi, mutta on
kokonaan toinen kysymys, onko
tuolla journalismilla lukijoilleen
tutkijan olettamaa merkitystä.
Karttaen viisaasti vaikutuksen kä-
sitettä Kunelius katsoo populaari-
journalismien tarjoavan "erilaisia
avauksia symboliseen vastavaltan-
aan" (s. 354). Mutta jotta edes
tarjoamisesta voisi perustellusti
puhua, tarvittaisiin käsitystä luki-
joiden näkökulmista – se, mikä
tutkijasta saattaa näyttää avauk-
selta symboliseen vastarintaan,
saattaa lukijoista näyttää vallan
muulta. Niinpä kysymys, sisältyykö
populaarijournalismiin järjestel-
mää vastustavaa potentssia vai ei,
jää käsillä olevassa kirjassa vielä
vastausta vaille.

VEIKKO PIETILÄ

Vallan viekoitteleva katse

**Marianna Laiho & Iiris
Ruoho (toim.):
NAISEN NAAMIO,
MIEHEN MASKI.
Katse ja sukupuoli
mediakuvassa.**

Helsinki: KSL 1996. 207 s.

Kuva politisoitui 1960-luvun lo-
pulla. Tuolloin marxilaiset ranska-
laiskriitikot laittoivat länsimaisen
kuvallisen kulttuurin kertaheitolla
järjestykseen toteamalla, että vi-
suaalinen representaatio oli vaijas-
tettu etupäässä keinoperspektiivin
kautta jo renessanssissa porvarilli-
sen yksilökultin ja kapitalismin
palvelukseen. Sittenkin valokuva
ja elokuva ovat uskollisesti jatka-
neet samaa perinnettä. Tämä
ideologisen positioinnin eli ase-
moinnin teoria sai hetimiten run-
saasti vastakaikua ideologiateo-
reetikoiden piirissä. Niinpä 1970-
luvun alkupuoliskolla ruodittiin
kiivaasti etenkin elokuvan kapita-
listisen värväyksen keinoja ja sen
mahdollisia vastalääkkeitä mm. le-

gendaarisen Screen-lehden pal-
toilla Englannissa.

Vuonna 1975 samainen
Screen-lehti julkaisi kuitenkin Lau-
ra Mulveyn artikkelin *Visual
Pleasure and Narrative Cinema*,
minkä seurauksena rintamalinjat
muuttuivat. Mulveyn feministinen
artikkeli sukupuoliisti sekä kuvan
että katsojan esittämällä (elo)ku-
vallisen kulttuurin patriarkaalisen
ideologian läpitunkemäksi. Siinä
missä marxilainen malli näki kaikki
katsojat yhtäläisen kapitalistisen
riiston ja värväyksen kohteina,
Mulveyn teesi siirsi miehet kuvan
eli patriarkaalisten riistäjien leiriin
ja jätti ainoastaan naiset alistami-
sen objekteiksi. Toisin sanoen vi-
suaalisen kulttuurin nähtiin uusin-
tavan patriarkaalista katseiden
poitiikkaa, jossa mies määrittyi
katseen kantajaksi ja tästä seura-
van vallankäytön ja mielihyvän
lähteeksi. Naiselle jäi vain katseet-
toman passiivisen alistujan mieli-
hyvätön positio.

Vaikka tätä toivottoman luk-
kiutunutta asetelmaa arvostelivat
niin monet feministit kuin muut-
kin ja Mulveykin hieman lavensi
näkemyskiään, oikeastaan vasta

1980-luvulla visuaalisen kulttuurin tutkimukseen läpimurron tehnyt cultural studies -näkökulma ja siihen kytkeytynyt feminismin sosiaalisen sukupuolen (gender) teoria onnistuivat teoreettisesti kunolla horjuttamaan mulveylaista katseiden politiikkaa. Mulveyn psykoanalyttisesti konstruoitu ja historiaton Nainen ja Mies kyseenlaistettiin ja alettiin puhua diskursiivisesti ja kontekstuaalisesti tuotetuista naisueksista ja mieheyksistä, siis monista ja erilaisista sosiaalisista sukupuolista kahden historiattoman sijasta. Samalla tämä teoreettinen murros toi mukanaan myös miestutkimuksen - mieskin voitiin nyt alistaa tutkivan katseen kohteeksi.

Johdantoa kaivattaisiin

Marianna Laihon ja Iiris Ruohon toimittama *Naisen naamio, miehen maski* -artikkelikokoelma heijastaa aina otsikkoaan myöten tätä uutta kontekstia. Vaikuttaa tosin siltä, että aivan kaikki kirjoittajat eivät tätä teorianhistoriallista paradigmanvaihdosta kovin hyvin tunne. Mulveyn pioneeriarikkeli toimii monella edelleenkin ponnistuselautana ja dialogikumppanina, ja kirjoittajat joutuvat ikään kuin puolustelemaan tämän teesejä kyseenalaistavien näkemystensä.

Toimittajien olisikin kenties kannattanut liittää mukaan lyhyt muutosta valaiseva teorianhistoriallinen johdanto, sillä nyt asiaan vihiä kietytymätön saattaa saada sen käsityksen, että kuvallista kulttuuria tutkitaan edelleenkin pääosin Mulveyn psykoanalyttisessä hengessä.

Tämä mahdollisesti syntyvä mielikuva on sikälkin harhaanjohtava, että nykyinen gender-tutkimus ei välttämättä edes noiteeraa essentialistisena pitämänsä psykoanalyysiä. Muuten *Naisen naamio, miehen maski* on aihevalikoimaltaan miellyttävän monipuolinen kokoelma ja liikkuu tapaus-tutkimuksissaan enimmäkseen ilahduttavan kotoisissa konteksteissa. Mukaan ovat päässeet niin Panu-tyttö kuin Sarasvuo ja Rantalainenkin, niin suomalaiset ur-

heilijat kuin suomalaiset kansanmiehet yleensäkin.

Eniten tuntuvat aiheestaan saavan irti – hieman yllättäen – yhteen spesifiin tapaukseen keskittyvät kirjoittajat. Yllättäen sikäli, että varsin usein kulttuurintutkimuksen teorioiden käytäntöön soveltaminen sujuu kankeahkosti.

Vaikka Janne Seppänen käykin dialogia juuri Laura Mulveyn kanssa Panu-tyttö analyysissään, hän onnistuu suorastaan musertavasti dekonstruoimaan markkinatuomioistuimen mainoksen kieltäneen kuulun päätöksen. Seppänen osoittaa Mulveyn pohjalta vastaansanomattomasti, että markkinatuomioistuin ei ymmärtänyt koko mainosta, ei sen ironiaa eikä miehen voyeurismia pilkkaavaa emansipatorista potentiaalia. Pitäisiköhän markkinatuomioistuin passittaa kuva-analyysin kursseille?

Hienosti selviää myös Pertti Näränen Sarasvuon ja Rantalaisen hyvää, pahaa ja rumaa maskuliinisuutta analysoidessaan. Näränen kohdelähtöisestä artikkelista jää tosin kaipaamaan miestutkimuksen runsasta viimeaikaista teoriaa taustasubstanssiksi, mutta toisaalta kirjoittaja paikkaa puutteen omilla luovilla oivalluksillaan ja teoriakehitelmillään. Erityisesti juontajaparin suosion kytkeminen miesruumiin problematiikkaan on osuva havainto. Myös Irma Kaarina Halosen konkretiaan pureutuva artikkeli naisten funktioista sotakuivissa on teoreettiselta taustaltaan suppeahko, mutta avaa siitä huolimatta aiheeseensa aivan uusia näkökulmia. Syvällekäyvä artikkeli perustuu ilmiselvästi pitkään tutkimustyöhön ja sen huomaa.

Kaarina Nikusen pohdinnat naiskatsojan suhteesta pornokuvaan ja Marianna Laihon analyysit äideistä muotikuivissa pohjaavat kumpikin historialliseen taustoitukseen, toisin sanoen lähtevät liikkeelle historiallisesti tuotetusta ”kunnan naisesta”. Kumpikin kirjoittaja sitoo analyysinsä varsin havainnollisesti konkreettisiin esimerkkeihin, mutta Nikusen teoreettisista taustavoimista jää kaipaamaan uutta naisnäkökulmaista pornotutkimusta (esim. Linda

Williams) ja Laiholta puolestaan lähes kokonaan puuttuvaa äitiyden representaatioiden teoriaa (esim. E. Ann Kaplan).

Urheilu ja isä-poika -suhde

Kokoelman yleisemmällä tasolla liikkuvat artikkelit luovat sinällään sopivaa kontekstia tapaustutkimuksille, mutta pyyhkivät usein turhankin laaveilla ja epämääräisellä sektorilla. Tosin Iiris Ruohon lievästi abstrakti artikkeli pohtii miestutkimuksen problematiikkaa sikäli teoreettisesti, että siitä olisi pienellä muokkauksella saanut vaikka kokoelman yleisen johdannon. Sen sijaan Jorma Hännisen ja Arto Tiihosen suomalaismiestä kylläkin avartavasti valottavista pohdintoista puuttuu teoreettinen punainen lanka, ja ne vaikuttavat turhankin esseistisiltä teoksen muiden artikkelien rinnalla. Hännisen ”suomalaisen kansanmiehen” kategoria on kiinnostava, mutta olisi kaivannut teoreettista perustelua; nyt koko käsite vaikuttaa kehäpäätelmältä. Vastaavasti Tiihosen olisi odottanut kehittelävän enemmänkin vähän tutkittua isä-poika -suhdetta urheillevia isiä ja poikia käsittelevässä artikkelissaan. Tällaisenaan koko maskuliinisuuden tutkimuksen kannalta tärkeä isä-poika-urheilu -kytkentä tuntuu hukkuvan tarpeettoman laavean konkreettiseen esimerkkiaineistoon.

Yhteenvetona kirjattakoon siis plussapuolelle *Naisen naamio, miehen maski* -kokoelman monipuolisuus, suomalaisen ajankohdattaisen kontekstin painottuminen sekä joidenkin tapausanalyysien teorian ja käytännön oiva sulauttaminen. Sapiskaa voisi antaa puolestaan monien kirjoittajien kapea-alaisuudesta sekä aivan uuden gender- ja representaatiotutkimuksen tuntemattomuudesta. Orientoiva teoreettinen katsaus olisi sitten nostonutkin jo teoksen käyttöarvoa vaikkapa tenttikirjana.

VEIJO HIETALA